

Lovas Kiss Antal
**Az Európai Unió csatlakozás gazdálkodásra, társadalmi viszonyokra és életmódra
gyakorolt hatásának néprajzi vizsgálata a dél-bihari régióban**
Zárójelentés OTKA PD 73403

A kutatás eredményei a célkitűzések tükrében

Kutatásom az Európai Unió csatlakozás helyi társadalmakra gyakorolt hatására koncentrált. Célkitűzésemnek megfelelően a gazdálkodási gyakorlat, és a gazdasági magatartások vizsgálatán keresztül ragadtam meg a térségekre jellemző, életvezetési stratégiák kialakulásának mozgatóit.

Jelentős teret kapott a kutatásban a családi gazdaságok analízise. A család, mint a gazdálkodásnak keretet adó munkaszervezeti forma került előtérbe, de a vizsgálat során döntően társadalom-néprajzi vonatkozások megragadására koncentráltam. Ezért elemeztem a családban betöltött szerepek változását, a nők sajátos, a vállalkozói életvitelben kialakult feladatköreit és a rokonsági kapcsolatok átértékelődését.

Fontos kutatási terület volt a családi gazdaságok lokális társadalomban betöltött szerepének és helyzetének vizsgálata is. A családi gazdaságokból kinövő vállalkozói elit kialakulását és a lokális társadalmi osztályok formálódását kutattam. A helyiek által elutasított vállalkozói magatartástól, a település gazdasági életét meghatározó családi vállalkozásokig követtem nyomon a változás folyamatát.

A kutatás során igyekeztem megtalálni a családi gazdaságok alternatíváit, ezért leírtam és elemeztem két, a rendszerváltás után újjáalakuló dél-bihari termelői szerveződést.

A családi gazdaságok működése mellett a települési szintű identitásképző folyamatok vizsgálatát is céloknak tekintettem. Három település falunapjainak, mint a helyi identitás kifejeződésének alkalmait vizsgálva, azokat az egyedi momentumokat ragadtam meg, amelyek történeti, vallási és gazdasági vonatkozások mentén teszik egyedivé a társadalmi ünnepek közösségi funkcióit.

A vizsgált határmenti, halmozottan hátrányos helyzetű kistérség kiváló terepnek bizonyult az Európai Unió csatlakozással járó térségi státuszváltozás következtében átalakuló gazdasági-társadalmi viszonyok vizsgálatára. A kutatás új, feltáratlan területre irányult, a térségben történt események és helyzetek leírásával dokumentálni igyekeztem az Európai Unió „határnyitás” következtében végbemenő átalakulás gazdasági-társadalmi következményeit. Kutatási elképzelésem szerint olyan cselekvési modellek feltűnésére számítottam, amelyek hosszú távú változást indukálnak a térségben. Előfeltevésem beigazolódott, amikor transzmigrációs folyamatokat sikerült feltérképeznem. Magyarország és Románia Európai Unió csatlakozása után, az ártándi forgalmi folyosó mentén kialakult, határon átívelő lakóhelyi mobilitás leírása és elemzése során, a jelenséget, mint a hátrányos térségi szerep megváltozásának lehetőségét és a transznacionális folyamatok kezdeti formáját írtam le. Valamint összevettem az ártándi határátkelőtől távolabb fekvő települések lehetőségeivel, ahol a rendszerváltás után tovább romlott a helyzet. Befektetők és célzott támogatások hiányában az Európai Unió csatlakozás sem hozta meg a várt fellendülést.

Vizsgált települések

A pályázati időszak alatt a bihari kistérség, előzetes szempontrendszer alapján kiválasztott településein: Körösszakálon, Körösszegapátiban, Magyarhomorogon, Komádiban, Újirázon, Csökmön és Vekerden végeztem kutatást. Ugyanakkor a térségi szintű vizsgálatok meghatározó elemévé vált, hogy a pályázatot értékelő szakértők javaslatát figyelembe véve, a kutatásba vontam még két, határátkelőhely közelében fekvő települést, Biharkereszttest és Bedőt is. A bővítés, feltétlenül jó döntésnek bizonyult, mivel az itt gyűjtött adatok transzmigrációs folyamatok feltárását tették lehetővé és ezzel segítettek választ találni

a kutatásnak arra az alapkérdésére, hogy melyek lehetnek a vizsgált bihari térség nehéz helyzetének megoldási alternatívái.

A rendszerváltás és az Európai Unió csatlakozás következtében végbemenő társadalmi-gazdasági folyamatok kutatását három szinten, családi, települési és térségi szintű vizsgálat keretében vállaltam.

A kutatás módszerei

Bár a kutatás során többféle módszert és mintavételi eljárást alkalmaztam, információbázisomat döntően félig strukturált interjúkra építettem. A közel 130 interjú szöveganyaga és egy részük filmes dokumentációja kiemelt jelentőséggel bírt a feldolgozás során. Az idődimenziók tekintetében a longitudinális vizsgálat közelítésének módszerét alkalmaztam, így lehetőség nyílt arra, hogy a jelenben zajló folyamatok kommentálásán túl a rendszerváltástól eltelt időszak adatközlői interpretációit is megismerjem.

Az adatbázis Biharkeresztesen és Bedőn a határmentiségre és a betelepülőkre vonatkozó kérdéssorokkal is kiegészült, a Romániából áttelepült lakosokat pedig „hólabda” módszerrel igyekeztem felkutatni.

A vizsgálatba vont települések közül Újirázon 2010-ben a Debreceni Egyetem néprajz szakos diákjainak közreműködésével censust készítettünk. Ennek során az egész falu lakosságára vonatkozóan háztartás-összeírást végeztünk.

A falunapok eseménysorának feltárásakor, célom nem egyetlen alkalom dokumentálása volt, (Vekerd kivételével) ezért több éven keresztül feltáró jelleggel megfigyelve az ismétlődő eseménysorokat, módomból volt kiválasztani, hogy melyek azok a releváns megfigyelési egységek, melyekre a strukturált megfigyelés során fókuszálni fogok. Ezek az adatok egészültek ki a szakértői mintavétellel kiválasztott adatközlők interjúival.

A kutatás publikált eredményei

A kutatás publikált eredményeit –az OTKA zárójelentés készítéséhez adott instrukcióinak megfelelően- nem fejtem ki részletesen. Az elért részeredményeket szakmai kiadványokban és folyóiratokban folyamatosan közzétettem. A hároméves kutatási periódus lezárásaként az elért eredményeket három kötet és két néprajzi film öleli fel.

Regionális szintű következtetéseim angol nyelvű publikálása elősegíti az új eredmények nemzetközi integrálódását. ***The impacts of the European Union accession to the situation and the economic, social structure of several settlements of the Region of Bihar*** (Az Európai Unió csatlakozás hatása a bihari régió néhány településének térségi helyzetére, valamint gazdálkodási és társadalmi struktúrájára) című angol nyelvű kötet a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékének Ethnographica et Folkloristica Carpathica című nagyműltű nemzetközi sorozatában jelent meg. A könyv az Európai Unió csatlakozás néhány bihari településen végbement hatását vizsgálja. A térségi szintű elemzés a határmentiség lehetőségeire és következményeire, valamint a gazdasági struktúra változására fókuszál, mivel ezek átalakulása várhatóan hosszú távon meghatározzák a kutatott terület viszonyainak alakulását.

A könyv első része a hátrányos térségi szerep megváltozásának lehetőségeként a kialakuló transznacionális folyamatok kezdeti formáit írja le és veti össze az ártándi határátkelőtől távolabb fekvő települések lehetőségeivel.

A vizsgálat tárgyát képező másik témakör, a közösségi és egyéni gazdaságok szerepének változása, lényegében nem csak a bihari térség sajátja, de a periférikus helyzetű területen markánsabban ragadható meg a gazdálkodás individualizációjának folyamata és az a néhány kísérlet, amely a társas gazdálkodás újraszervezésére irányul.

A kötetben helyet kap a rendszerváltozás és az Európai Unió csatlakozás hatására átalakuló társadalmi és nemi szerepeket bemutató két példa is.

Mivel a könyv több pontján is konfliktusszituációk jelennek meg, annak zárófejezetében a magyarországi értékválság agrárvonatkozású lokális kérdéseiről írok. Tekintettel a külföldi olvasókra a kötet felmutatja azokat a történeti vonatkozásokat, a trianoni határmegvonás után kialakult térségi helyzetétől az 1989-es rendszerváltozást követő földprivatizáció hatásáig, amelyek a napjainkban zajló jelenségek eredői.

A *Társadalmi ünnepek közösségi funkciói a XXI. század elején* című kötet, a Studia Folkloristica et Ethnographica sorozatban jelent meg. Az 1989-es rendszerváltással átalakuló helyi társadalmak ünnepi struktúrájában új jelentőséget nyertek a falunapok, mint a helyi identitás kifejeződésének alkalmai. A kötet három bihari település falunapját mutatja be és elemzi. A három lokális ünnep, teljesen különböző irányból ragadja meg a helyi összetartozás élményét.

A csökmői falunap elemzése során lényegében egyetlen fontos momentumra, a sárkányhúzás szokásának kialakulására és jellemzőire fókuszálok. Arra, hogyan válik a korábban szégyellt történeti-mondai múlt a lokális identitásteremtés eszközévé.

Újiráz egyházi telepítésű falu, ahol az összekapcsolódó helyi templombúcsú és falunap vizsgálata érdekes olvasatát nyújtja a lokális identitásteremtés vallásos és világi megközelítésének.

A vekerdi falunap bemutatása során pedig azt elemzem, hogyan válik a kívülről érkező gazdasági nyomásgyakorlás eszközévé a falunap. Hogyan feszíti szét az ünnepi kereteket és hogyan osztja meg a lokális társadalmat a kistelepülést sújtó gazdasági kilátástalanság. A könyvben fontos szerepet szánok a különböző kutatási módszerekkel végzett vizsgálatok összevetésének, így a megfigyeléssel és interjúmódszerrel gyűjtött adatokat, térhasználat vizsgálattal és szövegelemzéssel teszem árnyaltabbá.

A *Kisüzemi gazdaságok helyzetének és szerepének változása, egy bihari település Újiráz társadalmi életében* című könyv egyetlen kistelepülés rendszerváltástól napjainkig terjedő gazdálkodási struktúrájának átalakulását értelmezi. Az esettanulmány azt igyekszik megragadni, hogy a termelőszövetkezeti gazdálkodásból hogyan tevődött át a termelés a családi gazdaságokra. Hogyan értékelik a rendszerváltástól napjainkig eltelt időszakban betöltött szerepüket és helyzetüket a település gazdasági - társadalmi életének átalakulásában a mezőgazdasági vállalkozók. Mivel magyarázzák anyagi kiemelkedésüket a település többi lakója közül. A könyvben a település legnagyobb családi gazdaságainak tagjaival készített interjúk alapján, émius megközelítéssel, a helyiek perspektíváját mutatom be. Az interjúkészítés során arra kértem az adatközlőimet, hogy mondják el családi gazdaságaik kialakulásának történetét. Az egymás mellett megjelenő visszaemlékezések különböző perspektívából mutatják a lokális társadalomban megjelenő sikeres életvezetési modelleket, miközben Újiráz gazdasági elitjének kialakulását tárják elénk.

Néprajzi filmek

A *Mezőgazdasági vállalkozók egy bihari település életében* című film az újirázi vállalkozók helyzetértékelése. Az interjúkból és a gazdaságok mindennapjait bemutató életképekből összeálló tematikus narratíva a tésektől az egyéni, illetve családi gazdaságokig tartó utat, útkereséseket jeleníti meg.

A film arra keresi a választ, hogy az 1990-es évek elejének (gazdaság)- politikai, gazdasági változásai, illetve a hagyományokhoz való igazodás és az innováció kényszere együttesen hogyan, milyen irányban befolyásolta a vidék mezőgazdaságát.

Valamint az eltérő családi, vagyoni, kapcsolati háttér hatására a magángazdaságok milyen (eltérő) stratégiákat alakítottak ki, egyáltalán, felismerhető-e koherens gazdasági stratégia? A film a mikro szint narratíváin keresztül törekszik mezo- és makroszintű folyamatok feltárására

is a vizsgált témában.

A csökmői sárkányhúzás című etnográfiai film egy nemrég létező szokáscselekményről készült. A folklorizáció folyamatába betekintést nyújtó film két egymást követő év, 2009 és 2010 csökmői sárkány napjának történéseit dolgozza fel, kiegészítve a szokás megalkotóinak vallomásaival. Az egymásra reflektáló felvételek a korábbi falucsúfoló monda helyi identitásképző erővé válását mutatják be.

További publikációk:

- **Két telepített falu a Kis-Sárréten (katolikusok a reformátusok között).** in (szerk.: Novák László Ferenc) *Tradicionális kereskedelem és migráció az Alföldön*. Az Arany János Múzeum Közleményei XI. Nagykőrös 2008. 623-635.
- **„...jött ez a rendszerváltásnak nevezett valami...” Az 1989-es rendszerváltást követő földprivatizáció a bihari régióban.** *Tabula* 2008. 11 (1-2). 45-65.
- **Az újrízi templombúcsú és falunap.** in *Tisicum*. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Évkönyve XVII. Szolnok, 2008. 477-482.
- **Nyugdíjas dal – nyugdíjas himnusz. A nyugdíjas identitás szimbólumai a XXI. század elején.** in *Tisicum*. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Évkönyve XVIII. Szolnok, 2009. 546-554.
- **ЗМІНА КУЛЬТУРИ: ДЕКІЛЬКА ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ПРОЦЕС ІНТЕГРАЦІЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ, ЯКА ЕМІГРУВАЛА З УКРАЇНИ.** in (szerk.: Lizanec Péter) *Nyelvek, irodalmak és kultúrák kölcsönhatása a Kárpát-medencében*. Akta Hungarica 2007./XVIII. Ungvár 2008. 363-369.
- **Francia gazda, magyar traktoros lány. A mezőgazdaság megjelenítése a francia és a magyar plakátművészetben 1889-1990.** in. (szerk.: Magyar Márta) *A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 2008-2009*. A Debreceni Déri Múzeum Kiadványai LXXXI. Debrecen, 2009. 343-345.
- **A rendszerváltás után újjáalakuló termelői szerveződések Dél-Biharban** in (szerk.: Petercsák Tivadar) *Acta Acad. Agriensis, Sectio Historiae* XXXVIII (2010) 215-233.

Konferencia részvétel

A kutatás nyilvánossága érdekében a publikációkon kívül több hazai és nemzetközi konferencián ismertettem az elért eredményeket.

Térségi szintű kutatási eredmények ismertetése:

- **Kultúraváltás. Az Ukrajnából áttelepült értelmiségiek beilleszkedését befolyásoló tényezők.**
Migrációs jelenségek a keleti határmentén az EU csatlakozás óta.
Nyelvek, irodalmak és kultúrák kölcsönhatása a Kárpát-medencében XV. Nemzetközi Tudományos Konferencia Ungvár, 2008. szeptember 25-27.
- **A térségi státuszt újradefiniáló migrációs folyamatok a bihari régióban az Európai Unió csatlakozás után.**
Transznacionalizmus és integráció. Migráció Magyarországon a második évezred első évtizedében
A KSH Népeségtudományi Kutatóintézet és a Magyar Statisztikai Társaság Demográfiai Szakosztály közös konferenciája. Budapest, 2010. május 17.
- **Az Európai Unió csatlakozást követő migrációs folyamatok hatása az interetnikus kapcsolatokra a bihari régióban**
III. Imagológiai konferencia

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem és a Debreceni Egyetem közös konferenciája. Csíkszereda, 2011. április 15-16.

Települési szintű eredmények ismertetése

- **A csökmői sárkányhúzás. Egy kis-sárréti hagyomány újra fogalmazása.**
„Színre vitt terek” –újabb társadalomtudományos közelítések a turizmushoz.
A PTE BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszéke és a Néprajzi Múzeum közös konferenciája Pécs, 2009. november 20-21.
- **Szent és profán találkozása a térben. Az újirázi templombúcsú és falunap**
„Szent és profán” *A Magyar Vallástudományi Társaság éves konferenciája. Debrecen, 2010. május 14-15.*

Agrár, és gazdasági vonatkozású eredmények ismertetése

- **Határ-menti gazdasági stratégiák Dél-Biharban**
Regionális néprajzi kutatások a Kárpát-medencében
Az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya és az MTA DE Néprajzi Kutatócsoport Budapest, 2009. november 9.
- **A rendszerváltozás után újjászerveződő termelői közösségek Biharban**
Tradicionális agrárközösségek, mezőgazdasági szövetkezetek a 19-21. században
Az Eszterházy Károly Főiskola Történettudományi Doktori Iskolája, Dobó István Vármúzeum, a Magyar Néprajzi Társaság és az MTA Miskolci Területi Bizottsága Néprajzi Munkabizottsága közös konferenciája Eger, 2010. október 6-7.
- **Helyi társadalmak értékzavarainak gazdasági vonatkozásai, avagy miért kell megdöglennie a szomszéd tehenének?**
Értéktér mini konferencia. Korreferátum
Debreceni Egyetem Debrecen, 2011. május 17.

A kutatás eredményeinek hasznosíthatósága

A gyűjtött anyag, a filmre rögzített interjúk és a gyűjtés feldolgozásaként létrejött dokumentumfilmek folyamatosan, már a gyűjtés szakaszától felhasználásra kerültek, az egyetemi képzésben, módszertani, társadalomnéprajzi és gazdaság antropológiai elemzések tárgyává válva.

Bár a kutatás elsősorban elméleti síkon igyekszik megragadni a lokális társadalmak átalakuló gazdasági-társadalmi folyamatait, de megfogalmazott következtetései segítséget nyújtanak a hátrányok felszámolása, az elmozdulás irányának felismerése, vagy a harmonikus gazdasági működést gátló konfliktusok feloldása terén is.

Az elmúlt húsz év alatt felerősödött magyarországi értékválság jelzi, hogy nem célravezető a helyi társadalmak értékvilágának kiiktatásával döntéseket hozni. A néprajzi kutatások is beszámolnak arról, hogy azok a központi döntések, amelyek figyelembe veszik a lokális társadalmak bejáratott, hagyományokon alapuló kapcsolati és viszonyrendszerait, könnyebben nyernek elfogadást. A betartatásuk egyszerűbben elérhető, mint a helyi normák és értékrend ellenében hozott, vagy azokat figyelmen kívül hagyó, a mezőgazdasági termelést rendeleti úton meghatározni kívánó elképzelések, amelyek önmagukban csak a szabályátlépések gyakoriságát fogják növelni. Az Európai Unió csatlakozás után a feketegazdaság visszaszorítására tett próbálkozások során olyan, a helyi hagyományban kódolt tevékenység vált rendeleti úton büntetendő cselekménnyé, mint a néprajzi értelemben vett kaláka. (Például betakarításnál végzett segítség későbbi vizsontszolgálat fejében). Sajnálatos módon a döntéshozók részéről figyelmen kívül maradt, hogy ezek a tevékenységek sohasem jövedelemszerzőként, hanem a lokális társadalom belső kohézióját erősítő segítő tevékenységként voltak jelen a helyiek értékrendjében. A rendeleti szabályozás ignorálását

a helyiek közül senki sem tekinti szabályszegésnek. Be nem tartása a lokális társadalmak közvetlen ismeretségi kapcsolatokra épülő gazdasági viszonyai között nem járnak veszéllyel, de az ilyen felsőbb döntések jelentősen rontják az intézményi struktúrába vetett bizalmat.

Magyarország Európai Unió csatlakozásával átalakult termelési helyzetében teljesen figyelmen kívül maradt, hogy a lokális társadalmakban élők hagyományos termelési szisztémái markánsan eltérnek az uniós elvárásoktól. Az általam vizsgált bihari térségben is mérhető, hogy a külső szabályozás egyrészt visszaveti a termelési kedvet, másrészt illegális eljárások alkalmazására kényszeríti a gazdálkodókat. Ami oda vezet, hogy a rurális társadalmakban élők közül egyre kevesebben foglalkoznak mezőgazdasági termeléssel.

Az uniós elképzelések jelentősen eltérnek a lokális társadalmakban eddig elfogadott és bejáratott tradicionális gazdálkodási gyakorlattól és termelési normáktól. Az Európai Unió agrárpolitikája a kisméretű gazdasági egységeket fel kívánja számolni. Az uniós szabályozás abba az irányba igyekszik szorítani a termelőket, hogy megváltoztassák gazdálkodásuk korábban bevált (mondhatni tradicionális) kereteit. Az Európai Unió csatlakozás kapcsán rendszeresen elhangzó irányelvvé vált az agrárnépesség szemléletének megújítása. Az Unióban árutermelési szempontból korszerűtlen és nemkívánatos az alapvető paraszti mentalitásban gyökerező olcsó beszerzés és az alapanyagok mennyiségének vagy minőségének visszafogásából származó spórolással biztosított megtakarítás. Mindez egyre inkább oda vezet, hogy az agrárjellegű tevékenységek még az önellátásból is kiszorulnak. Kutatási területemen a mezőgazdasági tevékenységgel foglalkozó vállalkozások csekély humán erőforrás alkalmazását igénylik, ezért a rurális térségben sokak munka nélkül maradtak, de a hagyományos önellátó gazdálkodás formáit a fiatal, most családot alapító nemzedék egy része már nem szocializálta, ezért a saját ellátásukról sokan nem tudnak gondoskodni.

Az Európai Unióban a román-magyar határ átjárhatóvá válásával, a határövezetben csúcsosodtak ki, az államhatár hosszú fennállása miatt kialakult különbözőségek. A két ország ingatlanpiaci aszimmetriáiból profitálhattak a határ menti térségben élők. Az egyéni szintű kereskedelmi kapcsolatteremtés lényegesen intenzívebb volt, mint a felülről vezérelt kapcsolatépítési próbálkozások. A folyamat a magánszemélyek szintjén zajlott, akik gyorsan kihasználták az államhatár megszűnése után kínálkozó lehetőségeket és magyarországi ingatlanvásárlásba kezdtek, mert felismerték, hogy a nagyvárad agglomeráció ingatlanáraihoz képest jóval olcsóbban juthatnak jobb életkörülményeket biztosító családi házakhoz. Mindez arra ösztönözte a nagyvárad lakosság azon rétegeit, amelyek Nagyváradon nem tudtak volna egyébként kertes családi házat vásárolni, hogy költözzenek a határ magyar oldalára. Ez az egyéni síkon zajló folyamat olvasatomban, egy összetettebb térségi szintű változás része, amelyben Nagyvárad, mint a térség természetes szervezőközpontja kiterjeszti kapcsolatait a korábban államhatárral elzárt magyarországi területekre. A határmenti lakosság egy részének életvilágát valóban érintő házvásárlás és áttelepülés folyamatára jellemző egy gyors, intenzív szakasz Románia 2007 évi uniós csatlakozása idején, amelyet azonban megtorpanásra kényszerített a 2008-2009-ben a térséget is elérő pénzügyi válság. Megítélésem szerint a házvásárlásokon nyugvó kapcsolatépítés máig nem szűnt meg, csak jelentősen lelassult és kedvező gazdasági feltételek között, kétség kívül újra intenzívvé válhat. Bár önmagában ez a transzmigrációs folyamat az ártándi forgalmi folyosó mentén fekvő települések problémáit nem oldotta meg, de világosan rámutatott a kitörési lehetőségek irányára. Egy olyan alapvetően új perspektíva is kirajzolódott a kutatásból, amely hosszú távon a határmentiség és az állampolgárság fogalmának ártérkelődéséhez vezethet. Az alulról szerveződő határon átívelő integráció, egyfajta „transznacionális tér” létrejöttét segíti elő, amely egyenlő esélyt teremt a különböző népcsoportok, kultúrák és életformák találkozásának, és így valamiféle „transznacionális” életforma létrejöttéhez járul hozzá.

A kialakuló transzmigráns folyamatok egyelőre még több problémát vetnek fel, mint amennyire választ kínálnak, ám néhány folyamat eredői és megoldási lehetőségei már átláthatóak. A határon átívelő mobilitás és az ezzel járó gazdasági, társadalmi előnyök, csak a jó közlekedési feltételekkel rendelkező, az ártándi határátkelőhelyhez kapcsolódó forgalmi folyosó mentén elhelyezkedő településeknek adottak. Nagyvárad trianoni határmegvonás előtti vonzáskörzetének további részeit lehetne az újra szövődő kapcsolati hálóba vonni, a Nagyvárad-Kótpusztai vasútvonal helyreállításával.